

viii. 4236 - 72/1935-36 - 1935. xi. 15. - i. all-tud. i - gfts.
" 4478 - 314/ " " - 1936 vi. 4 - ii. " " - egyházi

Magyarság, hazánk m. 1912. vii. 9. gör. kath.

Avatár átirat: 1109/1935-36.

Rep: 1936. június 26.

Az értékes és központosítási tudomány és a
gazdasági élet irányításának honoktérében

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM	
JOG ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.	
ÉRK: 1936 JUN. 22.	
1083	szám.
1935	— 1936.
Előírat:	Utóírat:

álló problémái: a
telepítés kérdéseinek meg-
pályát kívánja. Kér, hogy
a dolgozat persze a kö-
nyvtárságban a világköz-
társi népszerűtelt telepítés
erőmódjainak és tanul-

saját nek tartásukra nem terjesztett ki. Tekintettel
a jelölt munkájára az értékeset elfogadom.
1936. június 25. - Gádecker Károly

Bizáltnak kiadatik:

Dr. Boróczy Tivadar

"Földművelésügyi Minisztérium - Kenderes főosztály
professzor munkának.

Debrecen 1936. június 22. én

Elfogadom!

1936. jún. 23.

Boróczy Tivadar

Gádecker Károly
e. i. délután.

T E L E P I T É S .

Doctori értekezés a
közgazdaságtan köréből.-

Irta:

Popovits Sándor András.

Debrecen, 1936. június hó.

7 2066

Forrásmunkák:

Bozóky Ferenc: Közgádaságtan. Pécs, 1934.

Éber Ernő: Észszerü birtokpolitika. Budapest, 1935.

Hencz Ferenc: A telepítésről. Budapest.

Kerék Mihály: A telepítés félévszázada. Budapest, 1935.

Közgazdasági Szemle. 1936, 3-4. szám; Éber Ernő: Telepítés és más birtokpolitikai intézkedések a kisbirtok szaporítására

Matolcsy Mátyás: Az új földreform munkaterve. Budapest, 1934.

Némethy Béla: Hol van az ország telepítési területe

--- --

Doctori értekezésem tárgyválasztásánál az a szempont vezetett, hogy gazdasági életünkben egy olyan kérdést ragadjak ki, amely az érdeklődés homlokerében áll és amelynek aktualitását mi sem bié zonyítja jobban, mint hogy e kérdésről szóló törvényjavaslat a törvényhozás előtt e pillanatban tárgyalás alatt áll.

A tárgy megválasztásánál sokkal nehezebb volt az a probléma, hogy a telepítést milyen szempontból tárgyaljam. A téma sokkal tágabb, mintsem hogy egy doctori értekezés keretében kimerítő képet lehessen róla adni minden vonatkozásban. A részletek oly alapos kidolgozása, mely a mult tanulságait levonva, a jövőre nézve directivákat állit fel, külön-külön képezhetné egy értekezés tárgyát. Talán

könnyebb lett volna pl. a telepítést gazdasági, na-
cionális vagy egyéb szűkebb szempontból tárgyalni,
s hogy mégis általánosságban próbálom a kérdést meg-
világítani, ennek magyarázata az, hogy egy átfogó
képet szeretnék adni erről a minket nagyon is kö-
zelről érintő kérdésről, anélkül azonban, hogy a rész-
letekbe belemélyedve a jövőben követendő elveket ál-
litanék fel. Erre azért nem érzem magamat hivatott-
nak, mert egyrészt ehhez az agrárpolitikai kérdések
hosszu, éveken át tartó tanulmányozása szükséges,
gyakorlatilag is, nemcsak elméletileg, másrészt
pedig rendelkezünk neves gazdaságpolitikusokkal, kik
a kérdés gyakorlati megoldásánál az államhatalom
illetékes tényezőit magas tudásukkal és gazdag ta-
pasztaletukkal támogathatják. - Mégis munkám egyes
fejezeteiben a kérdés általános megvilágításánál
nem zárkózhattam el attól, hogy bizonyos fokig ne
mélyedjek bele a részletekbe. És hogy ne térjek ki
olyan kérdések tárgyalására is, melyek ugyan nem

tartoznak szorosan a tárgyhoz, de vele kétségtelesen összefüggnek és az alaposabb megvilágításra feltétlenül szükségesek.

Nem célja munkámnak a multbeli földbirtok politikai intézkedések, illetve vonatkozó törvényes rendelkezések ismertetése sem, mert akiket ezeknek részletei érdekelnek, megtalálhatják azokat már eddig megjelent szakmunkákban, tanulmányokban, vagy rendelkezésükre állanak az eredeti szövegek is. -

A legujabb telepítési törvényjavaslat szövegének és a vonatkozó birálatoknak összefoglalása, illetve a javaslatnak részemről való birálata szintén nem célja munkámnak, tekintve, hogy az eredeti javaslaton már eddig is kisebb változtatások történtek és a felsőház magatartása folytán az eredeti szövegen még további módosítások várhatók. Így aztán helytelen is lenne egy félig kész valamit alapos birálat tárgyává tenni. Természetes azonban, hogy a szükséghez képest érintem úgy a régi törvényes rendelkezé-

seket, mint a vonatkozó javaslatot.

A fentebb elmondottak szolgáljanak ~~mentés~~
semül, ha munkám felületesnek tűnik fel, de mint
mondottam tanulmányom célja az általános ismertetés
s nem a részletekbe való belemélyedés.

*Szerény; kétségtelenül
alacsony tanulmányozásnak
számomra!*

A földbirtok helyes megosztásának kérdése nálunk is már a múlt század végén igen élénken foglalkoztatta az illetékes tényezőket. Fennállott ugyanis az a helyzet, hogy míg egyesek óriási kiterjedésű birtokterületek felett rendelkeztek, addig azok a tömegek, akiknek megélhetését szintén a föld, illetőleg a rajta kifejtendő munka biztosította; vagy egyáltalában nem, vagy csak igen kis földtulajdon felett rendelkeztek. A kérdés ránk nézve nagy jelentőségű, hisz hazánk agrárállam, ahol a lakosság ⁵³ 58 százaléka foglalkozik földműveléssel. Külkereskedelmi mérlegünk kiviteli részében pedig domináns szerepet a mezőgazdasági termékek játszanak. Tehát a birtokok arányos elosztása rendkívül fontos nemcsak az egyén, hanem a társadalom, a nemzet szempontjából is. Körülbelül 922.000

a száma hazánkban az 1-2 holdas törpebirtokosoknak, valamint azoknak, akik még egyáltalában nem bírnak földbirtokkal. A földnélküli mezőgazdasági munkások, agrárproletárok száma 350.000-re tehető. Viszont ezzel szemben áll 1640 nagybirtokos és 3,780.000 katasztrális hold földtulajdonnal. - A helyzet, mint látjuk az évtizedek folyamán lényegesen nem változott, bár a földtulajdon szaporításának kérdése több ízben képezte a törvényhozás munkásságának tárgyát. Az államhatalomnak ebben a kérdésbe való beavatkozása több, kevesebb sikerrel járt. Azonban tény az, hogy a földbirtok helyes megosztása még ma sincs a követelményeknek megfelelően, helyesen megoldva, amíg bizonyítanak a Ház előtt levő földbirtokpolitikai törvényjavaslatok is.

E nagy jelentőségű kérdés megoldása többféle lehet, s idevonatkozólag a vélemények is nagyon eltérnek. A vita középpontjában az áll, hogy a már meglevő törpe, illetőleg kisbirtokokat egészítsük e

ki, vagy a teljesen birtoktalan mezőgazdasági munkásságot juttassuk földtulajdonhoz. Itt jut aztán jelentőséghez a telepítés, mint az utóbb említettek földjük kiegészítésének, illetőleg földhözjuttatásának egyik eszköze.

A telepítés fogalmát másképp határozták meg a múltban s másképp a jelenben, sőt idevonatkozólag a legújabb vélemények is eltérőek. Talán ha felsorolunk néhány idevonatkozó meghatározást, tisztább képet alkothatunk arról, hogy tulajdonképpen mit is értsünk telepítés alatt.

Bozóky Ferenc szerint telepítés "az a birtokpolitikai művelet, amelynek során az állam, városok nyereszkes vállalatok, társaságok, magánosok egyszerre sok birtoktalant földhöz juttatnak." /L. Bozóky F. i.m. 134.o./

Vannak, akik a telepítés lényegét a nagybirtokoknak kisbirtokokká való felaprózásában látják, mások viszont abban, hogy a telepes lakóhelyét meg-

változtatva új községbe költözik, oda, ahol földet kapott. Vannak viszont vélemények, melyek szerint csak a falu-telepítés nevezhető igazi telepítésnek, a városszéli telepítés, a hozzátelepítés, stb. már csak kiegészítő művelet. Éber Ernő szerint "A lényeg nem az, hogy alakul-e új község, és hogy idegenből viszhnek-e telepéseket, valamely nagybirtokra, vagy nagybirtokrészre, hanem az, hogy a cél szempontjából kiválasztott földműveseket viszhnek és juttatnak földhöz megállapított terv szerint és ezeket állandó vezetés és felügyelet alatt tartják." /L.Éber E. i.m. 57.o./ A lényegét továbbá abban látja, hogy a telepítés ma magántevékenység tárgya nem lehet, csupán a parcellázás és hogy "a telepítés tervgazdálkodás a földbirtokpolitikában", mely végzésére csak az állam hivatott, "a parcellázás pedig szabadgazdálkodás", mellyel magánosok is foglalkozhatnak, /l. i.m.58.o./ .

A most tárgyalás alatt levő telepítési "tör-

vényjavaslat telepítésnek mondja a kisbirtok szaporítását, ha az tervszerűen történik, akkor is, ha nem más helyre költözéssel, nem új telepes község létesülésével és nem is megvívó községhez való hozzátelepítéssel jár." /L.Éber E. tanulmánya / Közgazdasági Szemle 1936. 3-4. szám. 174.o./

Megállapíthatjuk tehát, hogy ma a telepítés lényege az, hogy a birtoktalanok nagy tömegét földhöz juttassuk, vagyis a kisbirtokokat tervszerűen, tömegesen szaporítsuk. Ez azonban úgy történjen, hogy a földhözjuttatást az állam végezze, és a telepesek személyének kiválasztásánál megfelelő szelekciót alkalmazva, a telepeseket további felügyelet és gondozás alatt tartva, az állam oldja meg a földbirtok helyesebb, arányosabb megosztásának kérdését s ezzel szolgálja azt a fontos nemzetpolitikai követelményt, hogy a lakosság széles rétegeinek életnivója emelkedjék, a népsűrűség egyenletesebbé váljék, a mezőgazdasági munkanélküliség csökkenjen és a mezőgazdasági

termelés pedig fokozódjék.

Tenát, mint látjuk a telepítés fogalmi elhatárolása az idők folyamán bővült, s ma ide kell sorolnunk minden olyan földbirtokpolitikai tevékenységet, mely az előbb említett módon a fentebbi követelmények kielégítését szolgálja. Hogy aztán maga a telepítés hogyan, milyen szempontok szerint történjen, hogy a kitűzött cél, a helyesebb birtokmegosztás keresztülvitele által önálló, életképes gazdasági egyedek létrehozása, eléressék, ezeket a tárgyalás további folyamán fogjuk ismertetni.

---.---.---.---.---

Ami a telepítés f a j a i t, illetve a telephelyek geográfiai elhelyezkedését illeti erre nagy befolyással van az, hogy milyen célzatu a telepítés. -

a./ A m e z ő g a z d a s á g i c é l - z a t u telepítésnél vezető szempont a gazdaságilag nem művelhető földterületnek a termelés számára

való megszerzése, illetve művelhetővé tétele. A régmúlt idők telepítéséit főleg ez jellemezte. A helyzet azonban még ma is az, hogy hazánkban is vannak területek, melyek a mezőgazdasági termelés számára vagy egyáltalában nem, vagy csak extenzíve vannak feltárva. Különböztetve ennek részleteit értekezésem második részében fogom tárgyalni.

A gazdasági célzatu telepítés egyben távolsági, csoportos, illetve új telepítés. Távolsági, amennyiben a gazdaságilag értékesé tett föld megművelése más, távolabbi vidékekről jött telepesek által történik, mert az azelőtt művelésre alkalmatlan /mocsaras, szikes, stb./ földterületek természetesen az emberi letelepülésre nem voltak alkalmasak sem egészségügyi, sem gazdasági szempontból. Csoportos és új az ily célzatu telepítés anynyiban, hogy a telepesek nagy tömege vesz benne részt, mert mint említettük a telepítés emberi letelepedésre addig alkalmatlan területeken történik.

Az ilyen telepítést falutelepítés-nek is mondhatjuk, mert természetes, hogy ott, ahol az emberek nagyobb tömegei egymással összefüggően telepednek le, kialakul és szükséges is, hogy kialakuljon a legkisebb közigazgatási egység; a falu, a község.

A legujabb telepítési törvényjavaslat is gondoskodni kíván a csoportos telepítésnél a község létrehozásáról, amennyiben a község megalakulásánál szükséges alaki, /személyi/ feltételek fennforgása esetén az anyagi követelmények /községháza és iskolaépítés, közművek, stb./ megvalósításában maga az állam siet a telepesek segítségére.

b./ A szociális célzatu telepítésnél, mely nálunk csak a legutóbbi évtizedek vivmánya, olyan nincsteleneknek is földhöz juthatnak kik a legminimálisabb anyagi erővel sem rendelkeznek. A telepítésnél a mezőgazdasági és szociális szempont egymástól való éles elhatárolása nem lehetséges, mert ma egy alaposan kidolgozott, minden kri-

tikát kibíró telepítési terv végrehajtása mindkét szempontot szem előtt kell hogy tartsa s ehhez nem utolsó sorban kell csatlakozzon a nacionalis célzat is.

A telepes személyének kiválasztásánál, - mint később látni fogjuk, - az állam bizonyos szempontokat tart szemelőtt. Így többek között azt is, hogy telepes oly megfelelő mezőgazdasági ismeretekkel bírjon, melyek képesekké teszik őt arra, hogy a kapott telephelyen intenzív, a körülmények - nek megfelelő termelést folytathasson. A szociális célzatu telepítésnél a telepesek személyének kiválasztánál számba jöhetnek az urbanizált elemek, a városi munkanélküliek is. Ezekről pedig a legjobb akarattal sem tételezhetjük fel, hogy hogy értenek a mezőgazdasági munkához. A szociálpolitika célja ezeknél csak az lehet, hogy a városok szélén ezek a munkások kis családi házhoz és kerthez jussanak. Ez az ugynevezett város-széli telepítés.

c./ Mint említettük, a telepítésnél fontos szempont, különösen ma a n a c i o n a l i s célz a t is. Ebben a tekintetben a mult hibáit a jövőben kell korrigálnunk, tekintve, hogy ma a szoros értelemben vett nacionális telepítésre nem gondolhatunk, mivel csonkahazánk területén nemzetiségek csak elenyésző kis százalékban élnek.

A világháboru előtti földbirtokpolitikai törekvéseinknél illetve telepítéseinknél ennek a szempontnak feltétlen domináns szerepet kellett volna játszani. és akkor valószínűleg nem következett volna be az ország területének ily nagyfoku megváltozása. - A nacionalis célzatu telepítés ugyanis nem egyéb, mint az ország nemzetiségi tömegeinek asszimilálódását gazdasági uton, gazdasági eszközökkel elősegíteni, illetve végrehajtani. A nemzetiségek beolvasztásának megvalósítása elsősorban politikai természetü feladat ugyan, de mint a mult eseményeiből láthatjuk, gazdasági eszközökkel való megoldása

a legnagyobb eredményeket igéri.

A nacionalis célzatu telepítésnél nem jöhet számításba a teljesen új, u.n. falu-telepítés, tekintve, hogy ha a nemzetiséget meghagyjuk a maga homogén tömörülésében, a kitűzött célt: az asszimilációt vagy csak ^{nehezen/}igeny, vagy egyáltalában nem érhetjük el. Az ily irányu telepítésnél tehát az új telephelyek szétszórva, a nemzet-hü népesség telephelyei közé beékelve kell, hogy elhelyezést nyerjenek. Tehát az ily irányu telepítés ugynevezett hozzátelepítés, illetve távolsági telepítés kell hogy legyen. Távolsági azért, hogy a lehetősége csökkenjen annak hogy a nemzetiségi elemhez tartozó telepes régi lakóhelyével közvetlen kapcsolatot tarthasson fenn.

---.---.---.---.---

A telepítés, mint hangsúlyoztuk, nagyfontosságú kérdés nemcsak nemzetgazdasági, hanem szociális és nacionalis szempontból is. Éppen ezért,

elsőrendű jelentőségű az, hogy k i i n t é z z e a telepítést; magánszemélyek e, vagy az állam? - A telepítés fogalmának meghatározásánál rámutattunk arra, hogy ezt a feladatot az állam kell, hogy végezze.

A történeti visszatekintés során látni fogjuk, hogy a régmúlt idők telepítéseit az államhatalom illetékes szervei intézték. Az uralkodók kezdeményezésére és felügyelete alatt történt a telepítés az Árpád-házi királyok alatt, melyek a népesség számának szaporítását célözta. A XVIII. század második felében, a törökök kiüzése után több, mint egy évszázadig tartó telepítési művelet indult meg, Délmagyarország benépesítésére. Sajnos, azonban a "németesítési politika szellemében." /L.Németi B.: i.m. 26. oldal./ Nagyobb arányu telepítés volt Mária Terézia 1763. évi pátense alapján, amikor is Európa több államából jöttek hozzánk telepések. Az ezt követő időkben az államhatalom^yintenzíven nem

foglalkozott ezzel a kérdéssel egészen a XIX. század második feléig. A törvényhozás először az 1873: XXII., később pedig az 1894:V.t.c.-ben foglalkozik a telepítéssel. Ez utóbbi szerint a telepítést magánosok intézik ugyan, de erre engedélyt kell szerezniök. Meghatározza ez a törvény a telephely nagyságát is és létrehozza a telepítési alapot. "Az 1911:XV.t.c. létrehozta a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetségét /Altruista bankot/, amely az államnak, a Magyar Földhivelintézetnek, a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézetének és az Országos Központi Hitelszövetkezetnek a közreműködésével készült, főleg Erdélyben a tértvesztő magyarság javára telepíteni." /L.Bozóky F. i.m. 135.o./

A világháború után pedig csak megerősödött az a felfogás, hogy a telepítés megoldására nem alkalmasak sem az egyes, sem a jogi személyek, hanem csak az állam, képes arra, hogy a telepítés úgy személyi, mint anyagi oldalát a lehető legtökéleteseb-

ben oldja meg. Vannak ugyan olyanok, akik csak a nacionalis célzatu telepítésnél tartják szükségesnek, hogy az állam lépjen fel megvalósítóként./Ló Éber E.i.m. Imrédy Kálmán szakvéleménye 61-62.o./

Ezt a felfogást azonban nem tehetjük magunkévá, mert ma a szociális szempont akkora fontossága, hogy ennek figyelmen kívül hagyása, vagyis az ily irányu telepítésnek a magánosok kezére való bizása, már csak a pénzügyi megoldás nehézségei miatt sem lehetséges. A tárgyalás további folyamán látni fogjuk, hogy pénzügyi tekintetben a telepítés hatalmas feladatokat ró az államra, amelyek megoldására magánosok nem képesek, részben a tőkehiány miatt, részben mert üzleti elvükkel nem egyeztethető össze, hogy olyan feladat megoldására vállalkozzanak, melyet csak altruisztikus alapon lehet eredményesen megoldani. - Az állam rendelkezik mindkét kellékkel. A szükséges összegeket be tudja állítani a költségvetésbe, a keresztülvitelnél pedig nem az üzleti szem-

pontot, hanem az nemzet egyetemes javát tarthatja szem előtt.

-.-.-.-.-.-

A telepítés célja, mint mondottuk az, hogy a földbirtok arányosabb megoszlását elősegítse az által, hogy tömegesen oly birtoknagyságokat hoz létre, mely a legegészségesebb, mely a gazdasági válságokkal szemben leginkább ellentálló. Hogy azonban ez a birtoktípus, vagyis a t e l e p h e l y n a g y s á g a mekkora legyen, erre vonatkozólag igen sok tényező hat közre. A geográfiai fekvés, a talajminőség, a klimatikus viszonyok, az értékesítési lehetőségek, a közlekedési viszonyok, hogy az ország agrárjellegű e vagy sem, ezek mind-mind olyan tényezők, melyeknek figyelembe vétele nélkül a telephely nagyságát hozzávetőlegesen sem lehet megállapítani.

A telephelynek egy négy tagú család független megélhetését kell biztosítani. Hogy aztán

erre mekkora nagyságu telephely képes, azt az előbb említett körülmények döntenek el. A telepítésnek ugyanis nem lehet célja életképtelen birtoknagyságok létrehozása. A telephelyek nagyságának megállapítását sohasem a múlt, hanem csak a jelenbeli és jövőbeli lehetőségek és feltételek döntenek el. A kérdés megvilágítására lássunk itt néhány véleményt, melyek áttekintése után képet alkothatunk arról, hogy a telepítés ezen oldalát hogyan oldhatjuk meg legcélszerűbben. En

Hencz Ferenc /L.i.m. 17.o./ szerint "Egy telepes birtoknak legalább 20 kat. hold ~~át~~lagmi-nőségű földet kell számítani, melyből 18 kat.hold szántó és 2 kat.hold legelő. Ennél a birtoknagyságnál a négy tagu család végzi az összes mezőgazdasági munkát a cséplésen kívül. A kiadás és a bevétel egyes tételeit a következőkben állítja fel:

Pénzbeli kiadás:

Földadó /23.2 %/	46.40	Pengő
2 szobás lakás házádója	19.60	"
Egyenesadó:	66.é	"
50 % községi pótdadó	33.-	"
24 % vármegyei hozzájárulás	15.84	"
13 % utadó	8.58	"
16 % betegápolási pótdadó	10.56	"
Rokkantadó /kulcs szerint/	4.60	"
25 % kamarai illeték	1.65	"
50 % egyházi és iskolai adó	33.-	"
2 ló után közmunkaváltság	24.-	"
Kéményseprési díj	4.32	"
Összes adó és közteher:	197.55	"
Egyéb kiadás a gazdaságra:		
50 kg. állatsó	15.-	"
Ójtóanyag 16 süldőre	20.-	"
Állatorvosnak átlag egy évre	10.-	"
	243.55	"

	242.55 pengő
Kötőfék, istráng, vasvilla, stb. pótlás	10.- "
2 ló patkolósa, patkósarok	16.- "
2 lószerszám javítására	5.- "
Ekevas élesítése	2.- "
Kocsijavítás átlag egy évre	10.- "
Meszelés /ház és istálló/ tetőjavítás évente átlag	20.- "
30 kg. lóheremag á 2 P.	60.- "
12 kg. répamag á 1 P.	12.- "
20 m ³ tűzifa á 5 P.	100.- "
Apróbb kiadásokra	10.- "

Összesen:	487.55 "

B e v é t e l:

20.5 q buza á 15 P.	307.- pengő
2 db. két éves marha á 400 kg=800 kg per 40 fill.	320.- "
1 db. egy éves csikó	300.- "
14 db./2 saját hizó/ süldő	627.- "
1000 liter tej á 7 fillér	70.- "
Összesen:	1669.- pengő

Bevétel: 1669.- pengő

Gazdasági kiadás 487.55 "

Marad: 1181.45 "

A négy tagu családnak tehát ebből kell fedeznie "a háztartáshoz szükséges sót, petróleumot, fűszerfélét, ecetet, ruházatot, tanítási, iskolai költségeket, dohányt, gyufát, orvost, gyógyszert, stb. Ebből a jövedelemből a telepes még egyik gyermekét önállósíthatja is vagy "évente 3-400 pengőt törleszthet abból az összegből, amibe a 20 hold birtok, a ház, felszerelés, stb. került s ha erre a telepes olcsó törlesztéses kölcsönt kap, 40-50 év alatt tartozását letörlesztheti 3-400 pengős évi részletekben". /l.i.m.20.ol.c/

Az 1934ében tartott telepítési ankéten elhangzott vélemények szerint 10-25 hold nagyságu telephelyeket kell létrehozni.

Másik terv szerint a telepítés során kreálható birtoktípus nagysága 20 és 100 hold között

változhat/ /Némethy B. i.m. 26.ol./ Az ismerete-
tett vélemények mellett leszögezhetjük azt a tény~~t~~,
hogy a telephelyek nagyságára egyáltalános sémát fel-
állítani nem lehet, mert szükség van úgy a kisebb,
mint a nagyobb terjedelmű telephelyekre. Hogy azután
ezek elhelyezkedése miként történjen azt ismét csak
a helyi viszonyok határozzák meg.

Maga a legújabb törvényjavaslat is a külön-
böző nagyságu telephelyek mellett foglal állást. A
javaslat szerint ugyanis a telepítés 5 részben 25 év
alatt menne végbe. Az~~x~~ első öt évben létesítendő te-
lephelyek nagysága átlag 12 hold, kivéve a vagyonvált-
ságból szerzendő területeket, melyeken a létesítendő
telephelyek nagysága átlag 15 hold,- A második, harmadik
és negyedik ciklusban létrehozandó telepek átlagos
nagysága csak 12 hold. Míg az ötödik ciklusban 1000
kislétszámú birtok alakulna 15000 kat.holdon, tehát itt egy te-
lephelyre 15 hold jut.

Hogy aztán ez^a telepnagyság mennyiben fog meg-

felelni a hozzáfűzött reményeknek, vagyis, hogy mennyiben fogja biztosítani a telepés független biztos megélhetését, a produktív mezőgazdasági termelésben való részvételét s általában a telephely fennmaradását, azt majd a jövő tapasztalata fogja eldönteni.

A telepítés végrehajtása során felmerül az a kérdés, hogy honnan és mi módon szerezzék meg az állam a telepítés lebonyolításához szükséges földbirtokterületeket. Addig, amíg a telepítésnél a földmivelő lakosság számának növelése volt a főcél, a terület megválasztása és megszerzése nem ütközött nehézségekbe tekintve, hogy a telepések éppen a lakatlan és gazdátlan területeket benépesítésére lettek betelepítve. Azonban már a múlt század folyamán sem voltak a telepítés céljára gazdátlan és lakatlan területek, sőt^a két évszázaddal előbb történt délmagyarországi telepítésnél sem állottak rendelkezésre kimondottan

ilyen területek, hisz azokat a területeket Savoyai Jenő herceg a háboru befejezése után, elutasítva a régi tulajdonosok leszármazóinak jogos igényeit, "a hadijog alapján lefoglalta s a kincstár tulajdonába vette" /1. Némethy B.i.m.7.o/.

A gazdasági célzatu telepítésnél szintén ad-
va voltak azok a területek, amelyek aránylag kevés költséggel a mezőgazdasági termelés számára értékesíthetőkké váltak. - Mikor aztán a telepítésnél a szociális és nacionalis szempontok is előtérbe léptek, a terület megválasztása és megszerzése egyre komplikáltabbá vált. - Az államnak telepítés céljára igénybe kellett venni olyan területeket is, melyek már birtokban voltak és mezőgazdasági művelés alatt állottak. -

A területszerzésnél tehát elsősorban azok a területek jönnek számításba, amelyek előzetes munkával ugyan, de a termelésre alkalmasná tehetőek. Aztán az állami uradalnak, a telepítésre önként fel-

ajánlott birtokok, a pénzüintézetek kezében levő birtokok, a község tulajdonában levő földterületek és amagánkézben levő nagyobb birtokok veendőik figyelembe. - Nézzük ezeket külön-külön.

A terméketlen, de kellő művelettel termőképes-sé tehető területek elsősorban jönnek számításba a telepítésnél, bár ezek jelentősége csökkent, még mindig nem veszítették el aktualitásukat. Hogy nálunk melyek ezek a területek, arról értekezésem utolsó részében részletesen fogok szólni. Ami az állami birtokokat illeti, ezek ebből a szempontból ma már szintén nem nagy jelentőségűek, tekintve, hogy ezeket az állam a múlt század második felében fokozatosan ~~eladta~~ eladta. Ma meglevő birtokai pedig mint mintagazdaságok kezeltetnek, tehát a mezőgazdaság fejlesztését elsőrenden szolgálják, így fenntartásuk gazdaságpolitikai érdek.

Legkézenfekvőbb megoldásnak látszik a telepítést az önként felajánlott földbirtokterületeken

végrehajtani, természetesen megfelelő ellenértékért. Ennek azonban akadálya egyrészt az, hogy az így felajánlott területek rendszerint nem elegendők a telepítés végrehajtására, másrészt ritkán van meg az a földrajzi elhelyezésük, amit például a nacionalis célzatu telepítés adott esetekben megkíván, ugyszih-tén a minőség szempontjából sem nyújtanak ~~elő~~ garanciát.

Sokkal nagyobb jelentőségü a pénzintézetek kezében levő birtokterületek megszerzése a telepítés céljaira.

A pénzintézetek ugyanis az utóbbi évtizedek folyamán jelentős nagyságu földbirtokterületekhez jutottak. Ezek legnagyobb részben a gazdavédelmi rendelet kibocsátása előtt, egyrészt végrehajtások útján, másrészt a pénzintézetek tartozó tulajdonos kényszerhelyzete folytán kerültek a pénzintézetek tulajdonába. /1.Hencz F.i.m.22.old./

Az említett területeknek az pénzintézetek

tulajdonában való nagyása nem célszerű egyrészt, mert ezeket az intézetek rendszerint spekulatív célokra használják fel, másrészt ezen területeken az intenzív, produktív termelés követelményeinek nem megfelelő /kevés kivételtől eltekintve/ gazdálkodás folyik.

A területszerzésnél számításba jön ma a törvényhatóságok, községek, tulajdonában levő nagyobb nagyobb földbirtok is. A törvényhatóságok, községek birtokpolitikája ugyanis ma sok tekintetben kifogás alá esik. Pl. Szeged is, Debrecen is erősen őrzi földbirtokterületük csonkítatlanságát.

„Szeged határában nemcsak a faluszerű település lehetetlen, de még annak sincs meg a lehetősége, hogy a városi tanyák lakói akármilyen igyekvők is a város birtokából örök tulajdonba földet szerezhessenek; a 25 éve lakott tanyák és gyümölcsösök valaha is az övék legyenek!” /1. Matolcsy i.m.80.o.§

Az utolsó csoport, mely a telepítéshez szük-

séges földterületek megszerzésénél számbajöhetnek, a magánkézben levő nagyobb birtokok. Ezeknek utolsó helyen való említése korántsem jelenti azt, hogy az ezekből való területszerzés a legkisebb fontosságú. Ugyanis az eddig felsorolt szerzési lehetőségek még mindig nem jelentik azt, hogy azok igénybevétele után elegendő földterület áll a telepítés céljaira. Különbözik mint már említettük a földbirtok politikai törekvések, így a telepítés célja is az arányosabb, egészségesebb birtokmegoszlás megvalósítása. Ez pedig nem képzelhető el a nagybirtokok érintetlenül hagyása mellett. Hogy a nagybirtok és a kisbirtok gazdasági életünkben milyen szerepet játszik, illetve mi az előnye s mi a hátránya, úgy az egyiknek, mint a másiknak, ezzel itt részletesebben nem foglalkozhatunk. Vannak, akik a nagybirtok mellett foglalnak állást, s annak előnyeit hangsúlyozzák és bizonyítják, mások viszont ugyanígy szállnak síkra a kisbirtok mellett.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

of
Le N. Venetose

A törvényhozás eddigi földbirtokpolitikai munkálkodása, helyesebben az idevonatkozó törvények bizonyos fokig csorbitják ugyan a tulajdon sérthetlenségét, de ez csak oly foku, amennyire azt a nemzet egyetemes érdeke megkívánja. Hasonlóképpen a legujabb telepítési javaslat is, mint alább részletesen látni fogjuk, belenyúl a magánjogi tulajdonba.

Ez értekezés korlátolt terjedelme miatt nem térhetek ki részletesen arra, hogy az eddigi földbirtokpolitikai törekvések során az állam milyen módon szerezte meg a szükséges területeket. Nem pedig azért, mert ezek részletes tárgyalása az 1920: XXXVI.t.c., a magyar földbirtokreform keretébe tartozik.- Mégis vázlatosan érintem ezen törvény területszerzés módjait. -

A törvény szerint a földbirtokpolitikai célokra szükséges földterületeket az a törvény által kreált Országos Földbirtokrendező Biróság, mely

a reform végrehajtásával biztatott meg, részint elővásárlási jog, részint megváltás útján szerzi meg.

Az elővásárlási jog értelmében, ha valaki mezőgazdasági ingatlant elidegenítés útján szerez, a szerződést vagy a telekkönyvi hatósághoz vagy az illetékes közigazgatási bizottsághoz gazdasági albizottságához kell bemutatnia. Ha az elővásárlási jog alól mentesítő körülmények hitelesen igazolva nincsenek, a telekkönyvi hatóság az okiratot a gazdasági albizottsághoz juttatja. Ez a bizottság határoz aztán afelett, de nem végsőfokon, hogy az elővásárlási jog gyakoroltatik-e, vagy sem; vagyis hogy az állam a szóbanforgó ingatlant a szerződésben megállapított vételár feltételek szerint, a vevő megelőzésével, földbirtokpolitikai célokra át kívánja-e venni vagy sem. A határozat a földművelésügyi miniszterhez terjesztetik fel, ennek nyilatkozata pedig az O.F.B.-hoz kerül, mely 30 nap alatt határoz.

A megváltási jog a törvény IV, fejezetében van szabályozva, amely tulajdonképpen nem egyéb, mint a kisajátítási jognak, a továbbfejlesztése. Az állam megváltás útján szerezheti meg a háborus szerzeményü birtokokat, a nyereszkes vállalatok és olyanok ingatlanait, kiket az állam ellen irányuló büntett miatt elítéltek.

A legújabb törvényjavaslat szerint a következő területek szolgálnak a telepítés és más birtokpolitikai intézkedések céljaira:

„1./ A vagyonsváltásföldek, mintegy 30000 kat. hold terjedelemben.

2./ Az adó- és illetékhátralékok összegeiből a telepítési törvényjavaslatban levő VI. fejezet alapján a telepítés céljára rendelkezésre bocsátandó 15.000.000 pengőnek megfelelő, mintegy 30.000 kat.hold.

3./ A vagyonelkobzást kimondó birói ítélettel az állam rendelkezésére kerülő földek.

4. A szabadkézből, vagy csere útján szerzett.

5./ Az államot illető elővásárlási jog útján szerzett földek.

6./ A védettbirtokokra vonatkozó teherrendezési eljárás során esetleg értéksítésre kerülő ingatlanok. Itt 200.000 kat.hold terület, tulterhelt nagybirtok egyrészéről lehet szó.

A telepítés és birtokpolitikai cél elérése végett átengedésre lehet kötelezni.

7./ A Nemzeti Közművelődési Alapítvány /gr. Károlyi Mihály-féle/ ingatlant, mintegy 11.000 kat. hold összterjedelemben.

8./ A hitelintézetek és pénzkölcsönző vállalatoknak árverésen megvett ingatlanait egész terjedelmükben. Terjedelmük cca 50.000 kat.hold.

9./ Az 1914. július 29 óta örökölt vagy szerzett 1000kat.holdnál nagyobb terjedelmű és 10.000 koronánál nagyobb kat.tisztajövedelmű birtokokat 1/3 részükig, 1.000 hold épségben hagyása mellett.

Ez a terület $1/3$ -ról $1/4$ -re csökken, ha a tulajdos ezt az átengedésre kötelezést előbb felajánlja.

10./ A hitbizományi kötöttség alól felszabadult ingatlanok $1/3$. része.

11./ A 3000 kat.hold területet és 30.000 korona kat.tisztajövedelmet meghaladó birtokból, ha ez maga vagy más nagybirtokkal együtt a község területének több, mint $1/4$ - részét foglalja el, átengedésre lehet kötelezni a birtokost a birtok $1/4$ része erejéig, de 3000 hold épségben maradása mellett. Ha kath.tisztajövedelem a 60.000 koronát meghaladja^{*}, akkor $2/5$ -d rész erejéig. A 11.pontban érintett birtokkategóriánál az átengedési kötelezettség $1/4$ részről $1/5$ részre, $1/3$ részről $1/4$ részre, $2/5$ részről $1/3$ -ra csökken, ha a^a/tulajdos ezt a részt az átengedésre kötelezés előtt önként felajánlja /amely esetben a terület kijelölésére, átvételére a becsérték megállapítására és a kártalanítás fizetésére a törvény rendelkezései

^{*}Akkor $1/3$ rész erejéig, ha a 120.000 koronát meghaladja,

lesznek egyébként irányagók/ vagy b./ a tulajdonos-
nak legalább 3 életben levő törvényes leszármazott-
ja van, vagy c./ a birtok a vallás- és közoktatás-
ügyi miniszter, vagy d./ valamely más vallásfele-
kezet felügyelete alatt kulturális célt szolgál,
vagy e./ a birtok minden szántóterületének 20 kat.
holdjára illetőleg 200 korona kath.tiszta jövedel-
mére egy éves gazdasági család és minden 1500 hold-
jára egy okleveles gazdatiszt jut." /1.Közgazda-
sági Szemlé.:i.m.164-165a/

A fentiekből láthatjuk, honnán és hogyan
akarja megszerezni az állam a szükséges földterü-
leteket, és hogy e legujabb javaslat szerint sok-
kal több területszerzési mód fog az állam rendel-
kezésére állani, mint az 1920. évi földreform során.

--- --

A földbirtokpolitikai törekvések meddők
maradnak azonban, ha nem áll a szükséges tőke a
megvalósítással megbizottak rendelkezésére. Minden

birtokreform, így a telepítés is igen sok pénzbe kerül. A fentebb elsorolt jogok gyakorlásához, a végrehajtás fogantatásához, majd a telephely vételárának törlesztéséhez, új házak építéséhez, az élő és holt felszerelés beszerzéséhez, a telepek további védelméhez stb. mindhez igen nagy tőke szükséges. Ugy hogy a telepítéstől eredményt csak akkor várhatunk, ha a pénzügyi szempontból szilárd alapokon nyugszik, helyesen van megszervezve és végrehajtva. Ellenkező esetben nem csak, hogy eredményt nem lehet elérni, hanem úgy a köz, mint a magánérdekre káros következményekkel eredményez. Munkánk előbbi részében rámutattunk arra, hogy a telepítést az állam kell, hogy intézze, az érvélnél felhozva azt is többek között, hogy csak az állam tud és akar megfelelő összegeket a telepítés céljaira előteremteni. Nem képzelhetjük ugyanis el azt, hogy az állam a földbirtokpolitikai törekvéseknél csak a közvetítő szerepét játssza az adós és a

hitelező között. Különösen ma nem, mikor a szociális szempont előtérbe nyomulásával a telepítésnél egyik főcél a teljesen nincstelen mezőgazdasági munkások földhözjuttatása. Nem valószínű ugyanis az, hogy „a mezőgazdasággal foglalkozó népesség lerongyolódásának tetőpontján akadjon tömegesen napszámos, cseléd, vagy 1-2 holdas kisbirtokos, vagy középbirtokra vállalkozó, aki olyan összeggel rendelkezék, hogy a neki juttatott földet, az ahhoz szükséges épületek és felszerelések árát készpénzben ki is tudja fizetni*és megkezdhesse eredményesen a gazdálkodást.” /1.Hencz F.i.m.21.old./

Tehát a telepítésnél az állam a maga hatalmas pénzügyi tekintélyével és erejével is közre kell, hogy működjék. Ez azonban óriási pénzügyi terhet jelent az államra. ~~[Nem kétséges ugyanis az, hogy a telephelyek, az azoknál szükséges felszerelésekkel ellegyenek látva]~~

A legújabb javaslat szerint a telepítés céljaira a következő összegek állanak majd rendelkez-

zésre:

„1. Az állami költségvetésben lo éven át elő-
irányzandó legalább évi 2.5. milliő, további lo
éven át előirányzandó legalább évi 2.5 milliő pengő.

2. A gazda tartozások rendezésének elősegi-
tését célzó kölcsön eredményéből 15 milliő pengő.

3. A telepítési alap vagyonának gyümölcsöz-
tetéséből eredő jövedelem és

4. az ingatlanok felhasználásával kapcsolat-
ban az állam irányában teljesített minden^yszolgá-
latás, ami magában foglalja^a tulajdon-földhöz jutó
telepes~~eknek~~nek a földvételárából a 30 % lefizetése
után fennmaradó 70 %, valamint házépítési és más
kölcsönök kamatait és törlesztését. Az alapnak ezen
pénzbevételén kívül rendelkezésre állnak majd a
törvényjavaslat szerint a köztartozáshátrálék föl-
dek 15 milliő pengő összeg erejéig és vagyonváltság
fölő 30.000 kath.hold terjedelemben" /L.Közgazdasági
Szemle 1936.3-4.sz.i.m.174.old./

A következőkben azt vizsgáljuk, általánosságban, -nem a javaslat szem előtt tartásával, - hogy a telepítés lebonyolítására szükséges összegek a részletekben milyen célokra és milyen formában használtatnak fel.

Nem kétséges ugyanis az, hogy a telephelyek, az azoknál szükséges felszerelések nem ajándékba adatnak a telepeseknek, hanem hitelműveletek igénybe vételével megfelelő ellenértékért.

A leggazdagabb állam sem lenne képes ugyanis arra, hogy a népesség mincstelen tömegeit földbirtokhoz juttassa, úgy hogy a cél megvalósításánál felhasznált összegeket ne kapja vissza.

A telepítésnél az állam által nyújtott hitelek visszafizetése nem minden esetben történik meg, mert hisz a telepítés a számtalan közreható körülmény miatt akár az egyes telephelyeknél, akár ezek nagyobb tömegénél is, kudarccal végződhet.

Nézzük tehát, hogy melyek azok az elsődleges

szükségletek, melyeket ki kell elégítenünk a telepítés rendelkezésére bocsátott összegekből abban az esetben, ha a telepítés céljára alkalmas területek kiválasztása már megtörtént. Nem mélyedtünk ^{be} bele azonban annak a tárgyalásába, hogy ha a gazdasági termelés céljaira, megfelelő előkészítés nélkül /pl. lecsapolás, talajjavítás, stb./ alkalmatlan területeken történik a telepítés, akkor már a tulajdonképpeni végrehajtás előtt a lebonyolítás előkészítésére nagyobb összeg felhasználása szükséges.

A legnagyobb jelentőségű tényező, mely a telepítés költségeit előre meghatározza, a föld vételára. Természetesen ezen kívül, mint később látni fogjuk, sok más tényező is hatással van a telephelyárának kialakulására. Általában a föld ára nagy ingadozásnak van kitéve. Ma, amikor a földárak lemorzsolódtak, úgy látszik, mintha a telepítés pénzügyi szempontból könnyebb lenne. Az alacsony föld-

árak azonban szervesen összefüggésben állanak a mezőgazdaság jövedelmezőségével és így a könnyebbség csak látszólagos.

A tárgyalás alatt levő törvényjavaslat 450 pengős vételárat vesz számításba kat.holdanként. Hogy aztán ez az ~~átlagos~~ földvételár mennyibe fogja fedni a gyakorlati élet követelményeit, azt a tapasztalatok mutatják meg. Hisz a földárának kialakulásában igen sok tényező szerepet játszik. Így a föld geográfiai fekvése, termékenysége, jövedelmezősége, az utána való kereslet, stb., mind mind helyenként és időnként változtatják a föld árát.

A telepítési költségek kialakulásában jelentős szerepet játszik az építési költség továbbá az élő és holt felszerelés beszerzésének költsége is.

Az építési költség egy telephelynél magában foglalja egy lakóház, istálló, csür és a szükséges kisebb melléképületek építésére fordított összegeket. Az építkezésre fordított összeg nagysága erő-

sen befolyásolja úgy a telephely értékét, mint a telepes megterhelését és boldogulását. Hogy ez az összeg milyen nagy legyen, vagyis hogy az építkezésnél a tökéletesnek mondható keresztülvitelt kívánjuk-e meg, vagy elégedjünk meg a szerényebb építési formákkal és anyagokkal s a további fejlesztést bizzuk magára a telepesre, azt mindig a helyi viszonyok és a pénzügyi lehetőségek határozzák meg. A tapasztalat azt mutatja, hogy nem feltétlen szükséges masszív és bőséges épületekkel ellátott telephelyeket létrehozni, mert ez esetben a telephely költségei jelentősen emelkednek, ami a mincstelen telepes számára a tulajdonjog szerzését megnehezíti. Szerényebb igényű építkezéseknél azonban meg van a lehetősége annak, hogy a telepes szívós, kemény munkával, ha évek múlva is, de a hiányokat pótolja s elérje ebben a tekintetben azt a nivót, amelyen a már kezdetnél tökéletesen létesített telephelyek állanak.

A telepítés fogalmi elhatárolásánál rámu-

tattunk arra, hogy a telepítésnek mint földbirtokpolitikai törekvésnek célja az önálló életképes kisbirtoktípusok létrehozása. Ez pedig nem valósítható meg úgy, hogy az ez irányban történő intézkedések csak a földtulajdon pusztá megszerzését és az előbb említett építkezéseket teszik lehetővé, hanem biztosítaniuk kell a megfelelő élő és holt felszerelés beszerzését is. E nélkül ugyanis, mint a legutóbbi földbirtokpolitikai rendelkezések édevonatkozó hiányos intézkedései is bizonyítják, a telephelyek fennmaradása és életképes működése, általában az egész telepítés eredményessége, nincs biztosítva.

A telepítési törvényjavaslatban a személyi feltételeknél többek közt az is szerepel, hogy csak azok jutnak ingatlanhoz a telepítés során, akik "az ingatlan felszereléséhez, megműveléséhez, valamint családjuk és állatállományuk fenntartásához a legközelebbi termés betakarításáig terjedő időre

a szükséges anyagi eszközökkel rendelkeznek" /L.Közgazdasági Szemle 1936.3-4.sz. i.m.171.o./ Ezen feltétel azt jelenti, hogy az arra egyébként érde-
mas és megfelelő, de nincstelen mezőgazdasági mun-
kások nem juthatnak telephelyhez. A követelmény
gazdasági szempontból helyes ugyan, de kérdés, hogy
lesznek-e olyanok, akik ennek, akár részben, akár
egészében meg tudnak felelni. Enged azonban ebből
a szempontból a javaslat azon szociális irányu ren-
delkezése, mely szerint "a vétel 30 % /25 %/ előre
megfizetésétől, illetőleg az évi haszonbér letét-
behelyezésétől el lehet térni, vagy az előfeltéte-
lek teljesítését a telepítési alapból nyújtott köl-
csönnel lehet előmozdítani, hogy ingatlanhoz, il-
letőleg haszonbérlethez lehessen juttatni azokat
a családos gazdasági alkalmazottakat, akik a fel-
használásra kerülő ingatlanok átengedése következ-
tében megélhetésüket elvesztik." /L.Közgazd.Szemle
1936.3-4.sz. i.m.171.old./ Ennek ellenére is a ja-

vaslat szociális szempontból nem megfelelő, mert ez utóbbi engedély nem vonatkozik általában a nincstelen, esetleg munkanélkül levő, de megfelelő lehetőségek közt önálló gazdálkodásra képes, mezőgazdasági munkásokra.—Az államot bármennyire is jellemzi a telepítés megoldásánál az altruizmus és bár a közreműködésnél a nyereszkezési szempontok ki vannak zárva, mégsem lehet el addig,—mint már mondtuk,—hogy a telepesek ajándékképpen kapják telephelyeiket és a szükséges felszerelést, hanem megfelelő hitelformákban bocsátja rendelkezésükre a szükséges összegeket. Ezek a hitelek különbözők lehetnek úgy nagyság, mint időtartam tekintetében, aszerint, hogy az általuk nyert összegeket milyen célokra használják fel, de természetesen csakis a telepítéssel kapcsolatosan.

A telepítési hitel a telephelyek vásárlását teszi lehetővé, míg az u.n. építkezési hitel a szükséges házak, gazdasági épületek emelésére vagy

a meglevő épületek átalakítására, kibővítésére szolgál. A berendezési hitel a telepítésnél a szociális szempont előtérbe nyomulását teszi lehetővé, vagyis, hogy olyan, személyileg egyébként alkalmas, mezőgazdasági munkások telephez jussanak, akik a kezdet nehézségeinek leküzdéséhez szükséges tőkével nem rendelkeznek. Ugyanis az állam, mint a legújabb javaslatnál is láttuk, megkívánja, hogy a telepes bizonyos nagyságu sajátvagyonnal rendelkezzen. A pénzügyi megoldás során arra ugyanis vállalkozik az állam, hogy a szükséges területeket megszeresse és ezeket a vételár bizonyos százalékának előzetes, a többinek pedig arányos, hosszabb időn át történő fizetése ellenében a telepesek rendelkezésére bocsássa, arról azonban, hogy a telepes munkálkodásának megindulásához szükséges összegeket is megadja, csak anyagilag jól megalapozott és szociális célzatu telepítésnél lehet szó. Természetesen az állam anyagi erejéhez mérten tehet és tesz is ebben a

tekintetben engedményeket, amint azt a tárgyalás alatt levő javaslat vonatkozó részének ismertetésénél láttuk.

-.--.-.-.-

Az eddig tárgyaltak során láthattuk, hogy egy telepítés lebonyolítása milyen nagy horderejű feladat. Az állam kénytelen belenyulni a magántulajdon jogi rendjébe /a tulajdon szentségébe/ és óriási pénzügyi terheket kell magára vállalnia. Nem kétséges tehát az, hogy egy ilyen nehéz földbirtok politikai törekvés megvalósításánál a számbajöhető személyek tekintetében bizonyos szelekció szükséges. Bár ma a földműveléssel foglalkozóknak csak gondterhes megélhetését nyújt^{a föld} mégis a mezőgazdaságilag művelt föld és a földéhségtől telített földművesnépesség nincs egyensúlyban. Tehát a telepítés során földhöz juttatandók erős megrostálására van szükség. Bár ez a szociális szempont háttérbe szorítására vezet, mégis helyeselnünk kell, tekintve,

hogy a feltétel nélkül való földhözjuttatás megvalósítása egyrészt gyakorlatilag, pénzügyi okokból, lehetetlen, másrészt a kívánt eredményeket egy ilyen telepítés ugy sem érné el és gazdasági téren is csak káros hatásai mutatkoznának.

A személyek kiválasztásánál első feltétel a bizonyos nagyságu saját vagyon, melyről már szótunk, Kérdés, hogy a kiválasztásnál ez az feltétel domináljon vagy pedig a személyes tulajdonságok? Az előbbi kétségtelenül fontos, különösen akkor, ha az állam maga sem rendelkezik a szükséges összegekkel. Viszont egy szociális irányu telepítésnél ez nem szerepelhet első helyen, tekintve, hogy akkor a kívánt célt, a telepítéssel nem lehetne elérni. Ugy, hogy ez előbb említett célzatu telepítésnél inkább a személyes tulajdonságok, az egyéni rátermettség, a megfelelő gazdasági képzettség jönnek számításba a telepes személyének kiválasztásánál. Nyilvánvaló az, hogy másképpen alakulnak ezen feltételek,

ha a régi telephelyek nagyobbításáról és másképp, ha teljesen új telepek létrehozásáról van szó. Az előbbi esetben ugyanis az 1-2 holddal bíró törpebirtokok ~~ok~~ rendelkeznek a minimális gazdasági képzettséggel, tehát ha ezen kívül még személyileg is megbízható, komoly és szorgalmas, akkor nyugodtan fel lehet róla tételteni, hogy egy nagyobb telephely fenntartását és jövedelmezőségét, ha a kezdetben a szükséges anyagi támogatás is rendelkezésére áll, biztosítani tudja. Új telepítésnél azonban teljesen helyes, feltételként bizonyos minimális szakképzettséget meg kívánni, ugyanis a szociális szempontot legmesszebbmenő határig szem előtt tartók előtt ~~tartók előtt~~ sem lehet kétséges az, hogy minimális gazdasági tudás nélkül az anyagi eszközök megléte esetén is, a két erős kar és a jóakarát még nem biztosítja azt, hogy a telepes eredményesen fog tudni működni.

A telepes anyag kiválasztásánál, mint már em-

litettük, számításba jön az 1-2 hőladdal rendelkező
a./ törpebirtokos, mégpedig az ugynevezett helyi te-
lepitésnél.-Igen jó telepesanyag kerül ki azon egyé-
nek közül, akik családi bisznyaiknál fogva saját-
titották el a gazdálkodáshoz szükséges elemi ismer-
eteket és gyakorlatot. Gondoljunk itt elsősorban a
b./ kisgazdacsaládoknál ^amásodik, harmadik szülött
fiura, aki különösen a háboru előtti német telepíté-
si tevékenység során szerepelt, mint elsőrendü te-
lepesanyag, tekintve, hogy még "megfelelő élő s holt
felszerelést és készpénzt is hozott magával, épít-
kezésre és az első vételárrészlet kifizetésére."
/L.Kerék M.i.m.38.o./ A távolsági és új telepíté-
seknél a telepes anyagot különböző foglalkozási á-
gak szolgáltattják.-Ezek között is azonban elsősorban
jönnek figyelembe c./ a mezőgazdasági munkások és
egyéb alkalmazottak. Ezek ugyanis rendelkeznek a
szükséges gazdasági tudással. A mezőgazdasági mun-
kás a föld megművelésének minden részletében közre-

működik, a termelés egész folyamata szeme előtt, az ő részvételével folyik le és ha kezébe kap egy kis földdarabot, mint önálló termelő ugyanazokat a feladatokat, munkákat fogja és tudja rajta elvégezni, és ugyanazt az eredményt produkálja, mint amit másnak a gazdaságában elvégzett és produkált.

Egy másik csoport, melyből a telepesanyag bizonyos százaléka kikerülhet, a d./ falusi kisiparosok és kiskereskedők. Ezek, bár már csak foglalkozási áruk miatt sem rendelkeznek akkora gazdasági képzettséggel, mint az előbb említettek, mégis életkörülményeik folytán a mezőgazdasággal való kapcsolatuk oly szoros, hogy sok esetben azok a határok, melyek köztük és az előbb említettek között fennállanak, gyakran elmosódnak. Ennek magyarázata pedig az, hogy a falusi kisiparosok és kiskereskedők megélhetését csak ritka esetben biztosítja foglalkozási áruk s ezért, ha anyagi helyzetük megengedi, 1-2 holdas törpebirtokot ~~szereznek~~, hogy legalább

a saját használatukra szükséges mezőgazdasági termékeket maguk termeljék. Ha aztán egy telepítés során 1-2 holdas törpebirtokaikat sikerül kisbirtokká kiegészíteni, ezek éppen úgy mint a mezőgazdasági foglalkozásuak közül kikerült telepések, képesek arra, hogy telephelyeiken okszerű és eredményes gazdálkodást folytassanak.

Az eddig elsoroltaknál láthatjuk, hogy a kiválasztás nem ütközik nagyobb nehézségekbe, mert ha ezeknél az *állam ott, ahol az szükséges, megfelelő anyagi erővel közrentud működni, /gondolunk itt a megindulásra/, akkor az egyéni rátermettséget és a szükséges gazdasági képzettséget megtalálva, alkalmas telepesanyagot tud összeválogatni. Sokkal nehezebb azonban a helyzet, ha e./ városi munkásságot vizsgáljuk abból a szempontból, hogy alkalmas-e telepesnek, vagy sem. Az általános világgazdasági válság folytán a városokban a munkanélküliek száma óriásira emelkedett és ezen főmegekek_z egy része,-kü-

lönösen azok, akik faluról származtak, vagy életük előbbi folyamán a mezőgazdaságban dolgoztak, — visszaönlöttek a falvakba s ott próbálták megélhetésüket biztosítani. Az urbanizálódás tehát megszűnt és az ellenkező véglet következett be.

A városokból való kivándorlás azonban korántsem oldotta meg a városi munkásság ezen részének megélhetési problémáját. A válság ugyanis nemcsak az iparban, hanem a mezőgazdaságban is bekövetkezett és a föld még a mezőgazdasági munkásoknak is csak szűkös és gondterhes megélhetést biztosított. A földbirtokpolitikai kérdések megoldását tehát a falukba visszaönlött városi munkásság sorsa is sürgette és a földbirtok helyesebb megosztásánál a szociális szempont előtérbehozását kényszerítette ki. Ez utóbbi azonban mégsem jelenthette azt, hogy egy telepítés során ezeket a munkáselemeket az állam telephelyhez juttassa. — Be kellett látni azt, hogy ha ezek egy gazdasági kurzust elvégeznek, még

mindig nem alkalmasak arra, hogy egy telephelyen önálló, eredményes gazdálkodást folytassanak. Természetesen ez nem vonatkozik azokra, akik mint mondtuk életük előbbi folyamán a mezőgazdaságban munkálkodtak. - Nálunk e kérdés megoldása még mindig halasztást szenved, tekintve, hogy az állam nem rendelkezik ebben a vonatkozásban elegendő anyagi erővel. Így a városi ipari munkásfeleslegeknek egy szociális célzatu telepítéssel a mezőgazdaságban való elhelyezése, eltekintve attól, hogy ezeknek előzetes és alapos gazdasági kiképzése szükséges, anyagi akadályokba ütközik. A szociális célzatu telepítésről különben a tárgyalás előbbi folyamán már szólottunk.

A legujabb javaslat a telepestől megkivánja ugy a vagyoni erőt, mint az alkalmasságot, egyéni rátermettséget. Elsősorban veszi számításba azokat, kik a mezőgazdasággal élethivatásszerűen foglalkoznak, illetőleg gazdasági iskolát végeztek. Ezek szá-

mára javaslat új kisbirtokok létrehozását, vagy a meglevő törpebirtokok kiegészítését tervezi. Előnybe részesülnek azok, akik a háboruban frontszolgálatot teljesítettek és akiket kitüntettek. A mezőgazdasági munkások, cselédek, valamint a falusi kisiparosok és kiskereskedők részére azonban csak a házhelyszerzést mozdítja elő.

Megállapíthatjuk tehát azt, hogy a javaslat szociális szempontból sok kívánnivalót hagy maga után - s bár bizonyos fokig kivételt tesz, / amiről már szólottunk, - de ezt a rendelkezésre álló kevés anyagi eszköz magyarázza.

---.---.---.---

A telepítés a pénzügyi feladatok megoldásának, a telepes személyének kiválasztásával és a telephely átadásával még koránt semincs befejezve, mert ezzel még nincs elérve a telepítés célja az önálló, életképes kisbirtokok létrehozása. Igen sok körülmény befolyásolja ugyanis azt, hogy a

telephelyek fennmaradhassanak és rajtuk eredményes gazdálkodás legyen folytatható. Az államnak kötelessége, hogy a nagy áldozatokkal létrehozott telepek fennmaradása felett őrködjön és a telepéseknek nagy munkájukban legalábbis addig, míg megerősödnek védelmére legyen. Nyilvánvaló ugyanis az, hogy az első években a telepéseknek olyan feladatokkal kell megküzdeniök, melyekkel magukra hagyatva, - állami védelem, illetve támogatás nélkül nem tudnak boldogulni. Ezáltal pedig a telepítés eredményessége van veszélyeztetve. Az az állami tevékenység, melynek segítségével a földhöz juttatott népesség számára lehetővé válik, hogy főhjét becsületes munkája árán megtarthassa s belőle rövid idő múltán teljesen önálló, életképes kisbirtokos legyen, több irányu. A következőkben ezen tevékenység különböző irányait tárgyaljuk:

1./ A telephelyek szétporlódásának megakadályozására kívánatos a t ö r z s ö r ö k l é s kötelezővé tétele. Ez pedig nem egyéb, minthogy az e-

gész telepbirtokot, a ház és gazdasági felszereléssel együtt egy örökös kapja, olyképpen, hogy örökös-társainak az őket megillető örökrész helyett készpénzt vagy járadékot fizet.

Ez a birtokvédelmi rendszer biztosítja ugyan a telephely egészben való fennmaradását, de ezen előnye mellett nem hallgathatjuk el azon hibáit, hogy a birtokból kizártak elproletarizálódnak, ha csak új telephelyhez nem jutnak. Továbbá, hogy az örökös társainak kielégítésekor magára vett terhekkel nehezen tud megbirkózni és hogy viták keletkeznek a birtok értékének megállapításánál.

2./ A kisbirtok szétporlódásának megakadályozására másik eszköz a b i r t o k m i n i m u m megállapítása, ami nem jelent egyebet, minthogy az állam megállapítja azt a legkisebb birtoknagyságot, amelyen^{al}ul a földet nem lehet elidegeníteni, legfeljebb csak hatósági engedéllyel. A telephelyekre alkalmazott ezen védelemnél a birtokminimum adva

van, hisz a telephelyek nagyságának megállapításánál az állam egy család megélhetésének biztosítását tartja szemelőtt.

3./ A telepest fokozottan védi, illetőleg meg-erősödését segíti elő, hogy az e l s ő é v b e n anyagiteljesítés alól fel van mentve az állammal szemben. Nagy segítség ez a telepesre, mert ezen időben vanleginkább szüksége támogatásra, még ha az indirekt is.

4./ A telepest messzemenő a d ó k e d v e z-
mé n y e k is kell, hogy megillessék az első időkben. - Helyes a telepesnek az építési anyag beszerzésénél és szállításánál egyébként fizetendő forgalmi adóját elengedni. Ugy szintén a behelyezés-től kezdve pár éven keresztül földadó elengedést biztosítani számára.

Külön, eltérő elbirálás alá kell, hogy essenek a fizetéseképtelenné vált telepesek. Az államnak ezekkel szemben a legvégsőig menő kiméletet kell alkalmazni, de természetesen csak akkor, ha ezt a

helyzetet nem a telepes, személyi alkalmatlansága, hanyagsága idézte elő. Nálunk a 1908:XLI.t.c., az 1907:XLVI.t.c és az 1920. évi XXXVI.t.c. állít fel végrehajtási korlátozásokat. /L.Bozóky F.i.m.132.o./

5./ A távolsági telepítésnél az állam v a -
s u t i k e d v e z m é n y b e kell, hogy része-
sitse azokat, akik előzetes tájékozódás végett a
telepítési területekre utaznak. Ugy szintén azokat
a telepeseket, akik új telephelyükre költözködnek át.
Az államnak kell gondoskodni arról, hogy-ha a körülmények megengedik,- az új telepesközségek a v a s u -
t i é s o r s z á g u t i h á l ó z a t b a be-
kapcsoltassanak.

6./ A v i z e l l á t á s biztosítása és a
v i l l a m o s i t á s az állam támogatásával kell,
hogy történjék. Az előbbit az egészségügyi szempontok indokolják. A villamosításról azonban csak akkor lehet szó, ha a szükséges fővezetékek nem messze vannak a telephelytől.

7./ Az állam közreműködik az új telepes közsé-

gek k ö z i n t é z m é n y e i n e k létrehozásánál is. Ugyanis a községi, egyházi és iskolai épületek felépítésének terheit a kezdet nehézségeivel küzdő telepesek nem bírják és ha minimális hozzájárulást meg is kívánhat az állam a telepesektől, ma azt kell mondanunk, hogy ezeknek a terheknek nagyobb részét az állam kell hogy viselje.

8./ A régi kisgazdánál is szükséges az irányítás és segítség, új telepeseknél pedig ez egyenesen nélkülözhetetlen. Gondolunk itt arra, hogy a szükséges tanácsadást az állam kell, hogy intézményesen megszervezze. Az új telepes ugyanis ismeretlen termelési, értékesítési, stb. viszonyok közé kerülve, egyedül nem tud bódogni, hisz ezek kedvezőtlen változása még a régi gazdákat is nehéz feladatok elé állítják.

A mezőgazdasági szakiskoláknál a telepesek a szükséges szaktanácsot megkaphatják ugyan, de a tapasztalat azt mutatja, hogy a külön tanácsadó közegek beállítása felel meg ennek a célnak legjobban,

különösen a telepítés első éveiben. Azután pedig a mintagazdaságok is el tudják látni ezek feladatát. A tanácsadó szervek munkája ki kell, hogy terjedjen úgy a termelés, mint az értékesítés folyamatára.

9./ Míg az előbbi eszköz az elméleti támogatást jelenti, addig a s z ö v e t k e z e t e k gyakorlatilag vannak segítségükre a telepéseknek. Ezek ugyanis az olcsó árubeszerzést, a kedvező termény értékesítést, a közös géptartást teszik lehetővé és a hitellellátást könnyítik meg.- Tehát a szövetkezetek megszervezése feltétlenül szükséges a telepések érdekében.

10./ Az állami védelemnek ki kell terjedni a telepes és családja e g é s z s á g ü g y i v i - s z o n y a i r a is. - Ez ma^{már} biztosítva van annyiban, hogy hozzátelepítés esetén a község maga rendelkezik községi, illetve kör-orvossal, míg új telepes községtől a megalakuláskor kivántatik meg ezen állások megszervezése.

11./ Szükséges~~ek~~ a s z o c i á l i s és

k u l t u r á l i s érdekek ápolása is.- Ha nem új a telepítés, akkor a régiéek ezirányu i n t é z m é - n y e i b e és életébe kapcsolódnak be a telepések. Új község^{ek}/településénél azonban a szegények elhelyezésére szolgáló otthonok, mentőállomások, falusi könyvtárak megszervezéséről gondoskodni kell, valamint arról is, hogy a szakiskolák és a háztartási iskolák berendezésére és fenntartására szükséges összegek rendelkezésre álljanak.

Az itt elsorolt intézkedések és állami támogatások különböző fajai szükségesek ahhoz, hogy egy pénzügyi és más tekintetben is alaposan végrehajtott telepítés a hozzáfűzött reményeknek megfeleljen. A dolog természetéből folyik azonban az, hogy minden állami támogatás hiábavaló lenne és kevés volna a cél elérésére, ha a telepések teljes erejükkel és tudásukkal nem törekednének arra, hogy maguk és családjuk számára rendes megélhetést teremtsenek.

-.--.-.-.-

A következőkben vázlatosan érintjük, hogy az ország mely részein vannak azok a területek, amelyeken ma telepítést lehet folytatni. A részletes statisztikai kimutatásba nem mélyedhetünk bele, mert egyrészt ez egy külön értekezés terjedelmét foglalná el, másrészt az erre vonatkozó megjelent tanulmányok a kérdést már teljesen kimerítették.

A mai telepítési területekre vonatkozó vélemények általánosságban megegyeznek, a részletekben azonban eltérés van. Ez különösen ott erős, ahol arról van szó, hogy a maximális birtokhár mennyi legyen. - Egyik vélemény szerint minden olyan nagybirtok, mely az 500 holdat meghaladja, számitásba kerül. /L. Matolcsy M. i. m. 82. o. / -- Némethy Béla viszont még az 1000 kat. holdat meghaladó területek figyelembe vételét is tul merésznek és radikálisnak tartja és a telepítésre alkalmas területek kutatásánál csak a 3000 kat. holdat meghaladó nagybirtokot veszi vizsgálat alá /L. i. m. 11. old. / - Éber Ernő idézett munkájában, mely a nagybirtok védelmét

szolgálja, azt mondja, hogy ma telepítést, kevés kivételtől eltekintve nem a nagybirtokon kell folytatni, hanem ezt az eszközt "a mezőgazdasági kultúra alatt nem álló területeknek kultúra alá fogására és benépesítésére" lehet felhasználni. /L.i.m.65.o./

Ha a telepítés során a nagybirtokokból nyerhető területekre támaszkodunk, úgy először az **A l f ö l d r e** kell gondolnunk. Itt ugyanis több olyan község található melynek határában a nagybirtoknak 3000 kat.holdat meghaladó szántóterülete van. Hasonló a helyzet a **D u n á n t u l o n** is. Itt a birtokmegosztás aránylag sokkal kedvezőtlenebb, mint az Alföldön, aminek káros hatásai, különösen a népesedési politika szemszögéből képezik erős vizsgálat tárgyát. Ugyanis az u.n. egyke-rendszer a kedvezőtlen birtokviszonyok, az ezzel kapcsolatos nehéz megélhetési lehetőségek, stb. miatt leginkább itt van elterjedve. Ezen országrészekben a nagybirtokokból nyerhető területek mellett nem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat a vidékeket sem, amelyek még nem alkalmasak u-

gyan gazdasági termelésre és tömeges emberi letelepedésre, de ha az állam mint erre leghivatottabb tényező megfelelő áldozattal ezeket művelhetővé tenné, akkor telepítés céljaira jelentős nagyságu területekhez jutna. - Gondolunk itt pedig az Alföldön található szikes területekre, melyeknek a gazdasági kultúra számára való megmentését mai viszonyaink mind erősebben sürgetik.

Bár első pillanatban a mai viszonyok között megvalósíthatatlannak látszik, nem kell elvetnünk azt a gondolatot, hogy a Dunántulon a F e r t ő t ő lecsapolásával telepítés céljaira alkalmas területeket nyerhetünk.

A tó lecsapolására tervezet már készült és a megvalósításra vonatkozó tárgyalások már folytak és folynak az osztrák kormánnyal, minthogy a tónak csak egy része fekszik csonkahazánk területén. - A megállapítások szerint a tó talajminősége - kis százalék kivételével - igen jó s a nyerhető megfelelő minőségű föld meghaladja a 8-10 ezer kat.holdat. A

tervek szerint az összes költségek nem haladnák meg kat.holdanként a 100 pengőt. /L.Éber E.i.m.

66.o./ A megvalósítás tehát-elteltekintve nagy gazdasági és szociális jelentőségétől,-pénzügyi szempontból is kívánatos.

Ugyancsak a Dunántulon, a megfelelő előzetes munkálatok végzése után termelésre alkalmas területek nyerhetők a H a n y s á g, N a g y b e r e k, és K i s b a l a t o n-S á r m e l l é k mocsaras, tőzeges területeiből. - Bár itt nem lehet számítani az egész terület művelhetővé tételére, annyi azonban bizonyos, hogy több ezer kat.holdat lehetne nyerni telepítési célokra.

Nagy jelentőségűnek mondható az a gondolat és terv,-melyet már a jelenlegi kormány is magáévá tett, hogy a H o r t o b á g y területének egy része öntözéssel művelhetővé tétessék. Be van ugyanis bizonyítva az, hogy ~~ennek~~ a 174.000 ~~kat~~hold nagyságu területnek, - melyen valamikor 15 virágzó község volt - a talaja egyébként mezőgazdasági művelésre

alkalmas.

Nincs befejezve még az E c s e d i - l á p területeinek a lecsapolása.—A R á c k e v e és P u s z t a v a c s vidékén levő u.n. vad-földek is arra várnak, hogy művelhetővé téve telepítésre felhasználhatók legyenek.

Különösen sürgős feladatot képez csonkaországunk keleti és déli határai mentén a helyesebb birtokmegosztás keresztülvitele. Itt ugyanis a nagybirtokok létezése az országot néprajzilag bizonytalanná teszi, mert egy esetleges újabb idegen invázió esetén nem rendelkezünk itt olyan önálló, -nemzeti szempontból teljesen megbízható, -kiszolgáltatások tömegével melyeknek birtokosai megakadályozhatnák, hogy a románok azt a gondolatukat, mely szerint "Nagyrománia határa a Tisza", megvalósítsák. Az önálló, kis agrár-egzisztenciák elpusztítása és helyükbe idegen népek betelepítése ma csak a legszélsőségesebb eszközökkel lehetséges. És nem valószínű, hogy ezek igénybevétele adott esetben a románok vállalkozni mernének,

bár Erdély jelenlegi viszonyainak ebből a szempontból való vizsgálatánál erre nem sok bizonyítékot találunk.

A trianoni béke direkt és indirekt uton is lehetetlenné tette számunkra, hogy katonailag magunkat erősítsük és szükség esetén határainkat saját erőnkől megvédjük. Nem tilthatta meg azonban azt, hogy az említett határvidékek 80-100 km-es szélességű területén, mintegy új határőrvidéket létesítve, a magyarság tömegeit telepítsük le, akik ha kell, életükkel fogják megvédeni a nekik juttatott földet.

A telepítés sokkal bonyolultabb feladat, hogy sem minden szempontból tökéletesen lehetne megoldani. A kitűzött cél elérése nehéz, de a családi tüzhelyeknek százával, ezrével való szaporítása, a nemzet gyarapodása és tagjainak boldogulása megéri az áldozatot.

A nemzet nem máról holnapra él -. Jövője szem-

pontjából nem közömbös, hogy alkotó egyedeinek boldogulása miként van biztosítva. - Gazdasági életünkben az észszerű intézkedések egész sorozatára van még szükség. Az okszerű és jelölrelátó birtokpolitikának tehát az agrárpolitikai intézkedések egész sorozatával kell kiegészülni.

A politikai helyzet változása ugyanis egymaga nem fogja meghozni a várt eredményeket, mert - bármennyire is nem osztjuk a történelmi materializmus felfogását, - nem kétséges az, hogy a nemzet egyetemének gazdasági megalapozottsága és megerősödése elsőrendű fontosságú tényező egy országépítő és fenntartó munkában.

MESECELEJTEMI KÖNYVTÁR
346/1988 Szarapodási naplószám